

Хампатаабы “Кэскил” оркуолаба киириэн иннинээби саастаах обо уууяанын тэрилтэгэ		Муниципальное бюджетное дошкольное образовательное учреждение Детский сад “Кэскил” с. Хампа
678225 Хампа сэл. Арыылаах уул. 10 Тел. 8(41132)24269 Эл.почта douhampa@mail.ru Саайт: dou-keskil.ru		678225 с. Хампа ул. Арыылаах , 10 Тел. 8(41132)24269 Эл.почта douhampa@mail.ru Сайт: dou-keskil.ru

Бэйэни сайыннарыы

“Сонор” оонньуунан обо санатын сайыннарыы

Иитээччи: Павлова Е.П.

Уьулуччу суолтата.

Биллиилээх педагог В.П.Никитин этэринэн, оџону теьеннен эрдэ ей оонньуутугар угуйабын да, кини соччонон сытыы, имгэс ейдеех, билбитин олоххо сатаан туьанар, инникитин ете керер кыахтаах дьиннээх урдук иртеллектаах киьи буола улаатар.

Бу «Сонор» оонньуу өйү-санааны сайыннарар, оџону олоххо бэлэмниир оонньуу. «Сонор» биһиэхэ, сахаларга, олус дириг ис хоһоонноох тыл. Булчут аар тайџа кыылларын суоллаан сонордоон тутар. Булду эбэтэр тугу эмэ сыаллаах экирэтээччини сонордьут диэн ааттыыллар.

«Сонор» аан дойду таһымыгар тахсыбытынан ЖИПТО дэнэр- «Интеллектуальная игра преследования для всех» эбэтэр «Интеллектуальная игра преследования Томского». ЖИПТО билигин, быһа холоон, 2300 көрүҥнээх. Ол курдук остуол оонньуута эрэ буолбакка, графика, компьютер курдук уонна киһи хаама сылдьан оонньууругар кытта анаммыт көрүҥнэр бааллар. Оонньуу хайдах сайдан иһэрин СОНОР-ЖИПТО Федерацията кэтээн көрөр, араас таһымнаах күрэхтэһиилэри тэрийэр.

«Сонор» оонньуу Саха сиригэр 1988 сыллаахтан киэнник биллэр. Бу оонньууну профессор Григорий Васильевич Томскай толкуйдаан айан онорбута, билигин Францияџа олорор, ФИДЖИП Аан дойдутааџы федерация уонна КОНКОРД Аан дойдутааџы Президентэ.

«Сонор» өй-толкуй оонньуута оџоџо көмөтө-туһата.

Оџону билиэн-көрүөн баџатын уһугуннарар. Өйү-санааны, толкуйдуур дьөџурун сайыннарар, өр сатаан олорорго, ааџарга-суоттуурга, болџомтолоохтук бэриллибит соруудаџы былааннаан толорорго, толкуйдаан онорорго, ол толкуй кинини бэрээдэктиир,сааһылыыр, кытаанах санаалаах буоларга уһуйуллар.Хайдах хаамтахпына кыайыыны ситиһэбин диэн оџо толкуйдуу үөрэнэр.Билиитэ-көрүүтэ, интэриһэ кэниир. Сыал –сорук туруорунарга уонна ону ситиһэргэ үөрэтэр. Киһи быһыытынан холку-набыл, дуоспуруннаах,чиэһинэй, булугас, мындыр, сып-сап туттуулаах, сыаллаах-соруктаах, сонордьут, бэйэтин иннин көрүҥэр, быһаарсар, ситиһиилээх, инникигэ дьулуурдаах, олоххо тардыһыылаах киһи буолар. «Сонор» дьикти оонньуу быраабылатын кытта билсиэххэийин

Сыала:

Тереебут тылын билэр оџо бэйэтин норуотун ытыктыыр-таптыыр, кининэн киэн тутта, атын омук дьонун кытта тэннээџин билинэ улаатар, интернациональнай тыынна иитиллэр. Тыл баар буолан – омук баар.

Соруктара:

- Тулалыыр эйгэни билийиннэрии, тылы байытыы.
- Ситимнээх сананы сайыннарыы.
- Чуолкайдык санарарга уерэтии.
- Уус – уран айымньынын билийиннэрии.
- Тыл грамматическай форматын таба туттуу (таба санарыы).

«Сонор» оонньуунан о5о санатын сайыннары.

О5о тылын-еун сайыннараар сыалтан, оонньуу ис хобоонугар сеп тубэиннэрэн манньк ньымалары туттуохха сеп: ес хобооннорун, таабырыннары, остуоруйалары, хобооннору, олонхону уерэтиэххэ сеп.

«Сонор» хамсаныылаах оонньуутугар о5олор бэйэлэрэ хобоон, остуоруйа айан, хамсаныыга сеп тубэиннэрэн санараллара дьоьун ситиьии буолуон сеп. Сана тыллары билии, уустук этиилэри оноро сатааьын, о5о куолаьын уларытан санарыыта уонна да атын тылы сайыннараар улэ керуннэрэ манна киирэллэр.

«Сонор» о5о тылын-еун сайыннараар, ебугэ угэьин, культуратын билиьиннэрэр кыахтаах кэскиллээх оонньуунан сыаналанар.

Бастатан туран, сурун оонньууга атрибуттары бэлэмнэьин буолар. Бэлэмнэнии улэ5э

остуоруйалары кытта билиьиннэрии, хобоон уерэтиитэ; ес хобооннорун, таабырыннары, ебугэ угэстэрин кытта билиьиннэриэххэ сеп.

Улэ ньымата, быыыта:

- Кэпсэтии;
- Материаллары, литературалары аа5ы;
- Презентациялары керуу;
- Сонор оонньууну уьуйаан о5олоругар уерэтэр ньыма. Тылы уерэтиигэ кылгас уьуйээннэри, угэлэри, хобооннору, остуоруйалары атын да айымньылар персонажтарын санардан о5о5о оонньуу кеметунэн уерэтэн, чинэтэн биэрии.
- Остуол, хамсаныылаах оонньуулары оонньотуу.

Улэ сьуьоьэ:

- Материаллары, литературалары, презентацияны уерэтии, ырынылааьын, диагностика материалларын бэрэьии, о5олор билиилэрин чинчийи;
- Улэ материалларын, “Сонор” оонньуу хонуутун оноруу; Сонор оонньууну уьуйаан о5олоругар уерэтэр ньыма.
- Тылы уерэтиигэ кылгас уьуйээннэри, угэлэри, хобооннору, остуоруйалары атын да айымньылар персонажтарын санардан о5о5о оонньуу кеметунэн уерэтэн, чинэтэн биэрии.
- Остуол, хамсаныылаах оонньуулары оонньотуу.
- Сонор хамсаныылаах оонньуутунан о5о тыл саппааьын байыты, о5о санатын сайыннары.
- Тумуктуур оонньуулар

Сыллааа5ы улэ былаана:

Кунэ-дьыла	О5олорго	Улэ ньымата	Иитээччигэ
Бала5ан ыйа	«Сонор» оонньуутун теруттээччи Г.В. Томскай кытта билиьиннэрии, ооннуу хонуутын кытта билиьиннэрии	Кердэруу, быаары	Материаллар литература, интерниэт кеметунэн уерэнии. Улэ былаанын оноруу

Алтынньы ыйа	«Куобах, куобах барахсан» хоёонунан «Соно́р» хамсаныылаах оонньуута.	«Куобах, куобах барахсан» хоёону нойосуус уерэтии «Соно́р» оонньууну билийиннэрии.	Призентация оноруу
Сэтинньы ыйа	Куобах оҕолорун туьунан остуоруйа	оҕолор пластилинынан куобахтары, берену онороллор,	«Соно́р» оонньуунутун туттар тэрилин оноруу
Ахсынньы ыйа	сана тыллары кытта билсии (урэх сиьэ, улуйар, ынаҕы тардар, куелэьийэн); - хоёооннору оруолларынан нойосуус уерэтии.	уерэтии	Остуол оонньуутугар очкуону ааҕарга уерэнии
Тохсунньу ыйа	«.Бухатыырдар куен керсуьуулэрэ» оонньуу. (А.А.Филатова улэтиттэн)	Олонхо геройдарын уобарастарын керен араара, хорсун, утуе санаа холобурдарыгар иитии; Уус-уран тылы байытыы.	Хонууну уруьуйдуурга, тематынан кизргэтэргэ уерэтии
Олунньу ыйа	«Бере уонна куобах» остуоруйа	Остуоруйа кеметунэн «Соно́р» оонньууну билийиннэрии; Остуоруйа тылын-еьун туттан кэпсэьин; «Соно́р» оонньуунан оҕо ейун, толкуйдуур дыобурун сайыннарыы; «Соно́р» оонньууга оҕо интэриэьин тардыы, кебулэьин.	Соно́р» оонньуунутун туттар тэрилин оноруу
Кулун тутар ыйа	Хонууну уруьуйдуурга, тиэмэтинэн кизргэтэргэ уерэтии	Кердеруу, быаарыы, оҕолор улэлэрэ	Тереппуту кытта улэ
Муус устар ыйа	Уьуйаан иьигэр «Соно́р» курэх Улуустааҕы курэххэ, выставкаҕа	Бэлэмнэнии, курэхтэьии	Иитээчилэри уонна тереппуттэри кытта улэ

	бэлэмнэний, кытты		
Бам ыйа	Уьуйаан иьигэр «Сонор» курэх	курэхтэьии	самоанализ

Туьаныллыбыт литература

1. Аммосова В.В. О5о санатын сайыннары. – Дьокуускай: Офсет, 2006. – 48 с.
2. «Алаас о5олоро» хамсаныылаах оонньуулар. Филатова А.А. Чемчуук саас. – 2010, №1
3. Егорова З.В. О5о садыгар сахалыы оонньуулар. – Дьокуускай: СГУ изд-та, 2008. – 68 с.
4. Оонньууну о5ону сайыннарыга туттуу. Ефимова Д.Г. Народное образование Якутии. – 1994, №2
5. Садовникова К.С. Оскуола5а киириэн иннинээ5и саастаах о5олорго «Сонор» ейу сайыннарар оонньууну уерэтии. – Дьокуускай: Дани алмас, 2007. – 52 с.
6. Сонор эйгэтэ. Чуораанчык сурунаал. – 2001, №5
7. Сонор эйгэтэ. Чуораанчык сурунаал. – 2001, №6
8. Сонор эйгэтэ. Чуораанчык сурунаал. – 2012, №6

